

MUSTAFA KUTLU'NUN HİKÂyelerİNİN DERGİLERDEKİ YAYIN SEYRİ VE KİTAPLARINA GİRMEYEN HİKÂyelerİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Assessment of The Publication History of Mustafa Kutlu's Stories in Magazines and His Stories Not Included in His Books

Prof. Dr. Alpay Doğan YILDIZ

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Tokat, Türkiye. alpaydogan.yildiz@gop.edu.tr

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received
15.10.2025

Kabul/Accepted
27.12.2025

Öz

Mustafa Kutlu, modern Türk hikâyesinin önemli isimlerinden biridir. İlk hikâyesi Mayıs 1968'de çıkar. Yazı hayatının ilk yıllarında yazdığı hikâyelerini Ortadaki Adam (1970) ve Gönül İşi (1974) adlı kitaplarına alır. Yazar, bu kitapların ardından daha özgün bir anlatım arayışına girer. 1970'lerin sonunda bu anlatıma ulaşır. Kendi sesini bulduğu hikâyeleri peş peşe yayımlar. 1980 sonrası kitaplarıyla hikâyede özgün bir yer edinir. İlk iki hikâye kitabını yeniden yayımlamaz. İlk hikâyelerinin çoğunu Hareket dergisinde yayımlamıştır. Hareket dışında birkaç dergide hikâyeleri görülür. 1990'da editörü olduğu Dergâh dergisi çıkar. Hikâyelerini burada yayımlamaya başlar. Bu makalede, yazarın hikâyelerinin dergilerdeki yayın sürecinin tespiti amaçlanmıştır. Hareket'te Mayıs 1968'de çıkan ilk hikâyesi O'dan Eylül 1990'da Dergâh'ta çıkan ve Sır kitabına giren Cüz Gülü'ne kadar yazarın hikâyelerinin yayın seyri tespit edilmiştir. Yazarın dergilerde kalan hikâyeleri olduğu görülmüştür. Mustafa Kutlu hangi yıllarda, hangi sıklıkta, hangi dergilerde hikâye yayımlamıştır? Bu hikâyelerin hangileri kitaplara girmiştir? Tekrar yayımlanmayan ilk kitaplardaki ve dergilerde kalmış hikâyelerinin temel nitelikleri nelerdir? Bu sorulara ana hatlarıyla cevap verilmiştir. Yazarın kitaplarındaki bazı hikâyelerin yayın yerleri tespit edilememiştir. Daha kapsamlı araştırmalar, ulaşılamayan kimi yayınlar bu boşluğu kapatacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kutlu, hikâye, eleştiri, Hareket dergisi, Türk hikâyesi

Abstract

Mustafa Kutlu is one of the significant figures of modern Turkish short story. He included the stories he wrote in the early years of his writing career in his books *Ortakdaki Adam* (1970) and *Gönül İşi* (1974). By the late 1970s, he developed a more original narrative style, published stories that reflected his own voice, and established a unique place for himself in short story writing with the books he published after 1980. He did not republish his first two story collections. He published most of his early stories in *Hareket*. His stories appeared in several magazines besides *Hareket*. In 1990, he published the *Dergâh* magazine, of which he was the editor, and began publishing his stories there. This article aims to determine the publication process of the author's stories in magazines. The publication history of the stories has been traced from the first story, 'O', published in *Hareket* in May 1968 to the story, 'Cüz Gülü', published in *Dergâh* in September 1990 and later included in the book *Sır*. It has been observed that some of the author's stories remained only in magazines. In which years, how frequently, and in which magazines did Mustafa Kutlu publish his stories? Which of these stories have been included in books? What are the fundamental characteristics of the stories in the first books that were not republished, and of those that remained only in magazines? These questions have been addressed in outline. The places of publication of some of the stories in the author's books could not be identified. More comprehensive research and previously inaccessible publications will fill this gap.

Keywords: Mustafa Kutlu, story, criticism, Hareket Magazine, Turkish story

Atıf/Citation: Yıldız, A.D. (2025). Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin dergilerdeki yayın seyri ve kitaplara girmeyen hikâyeleri üzerine bir değerlendirme. *International Journal of Filologia*, 8(14), 1-16.

Giriş

Mustafa Kutlu'nun hikâyeciliğinin seyri hakkındaki genel bilgiler şöyledir: İlk hikâyesi 1968 Mayıs'ında *Hareket* dergisinde yayımlanır. *Hareket*'te hikâye yayımlamaya devam eder. İlk hikâyelerini *Ortadaki Adam* (Nisan 1970) *Gönül İşi* (Haziran 1974) adlı kitaplarında toplar. *Yokuşa Akan Sular* (Kasım 1979) ile başlayan, *Yoksulluk İçimizde* (Şubat 1981) ile olgunlaşan ve *Ya Tahammül Ya Sefer* (Ekim 1983), *Bu Böyledir* (Nisan 1987) ile devam edip *Sır* ile (Ekim 1990) biten hikâyelerinde ilk iki kitabından farklı tarzda yazar. Mart 1990'da çıkan ve yazı işleri sorumluluğunu üstlendiği *Dergâh* dergisinde yayımladığı kısa hikâyeleri *Arka Kapak Yazıları* (Mayıs 1995), *Hüzün ve Tesadüf*'te (Ocak 1999) kitaplaştırır. 2000'de yayımlanan *Uzun Hikâye* ile uzun hikâyeler yazmaya başlar. Sonraki yıllarda *Hayat Güzeldir* (Haziran 2011) adıyla bir kısa hikâye kitabı yayımlasa da uzun hikâyeler yayımlamaya devam eder.

İlk iki hikâye kitabını tekrar yayımlamayan¹ Mustafa Kutlu bu hikâyeler hakkında şunları söyler:

Onlar bir hatıra olarak kaldı, onları yayımlamıyorum. Beni tam temsil etmiyorlar, ancak yine de benim hikâyemin çekirdeği sayılırlar. [...] Ben kendi hikâye geçmişim içerisinde bu ilk kitapları bir başlangıç noktası kabul ediyorum. Araştırmacılar o kitaplarda benim hikâye tarzımın ilk adımlarını bulabilirler (Önal, 2025, s. 258).

İlk kitapları yazar için “kendi hikâyesini ararken geçtiği duraklar”dır (Andaç 2002, s. 73). Arayışı hakkında şu bilgileri verir:

Hikâyede ne yapmam gerektiği *Yokuşa Akan Sular* ile belirginlik kazandı. *Yoksulluk İçimizde*'nin ilk hikâyesi ile netleşti. Bir bahar günüydü, hiç unutmuyorum, ağaç dallarında tomurcuklar patlamak üzereydi. Çemberlitaş'taki yerimizde. Oturdum ilk hikâyeyi yazdım ve benim gideceğim yol, bu yol dedim. Ben artık yürüyeceğim yolu biliyordum (Gemici, 2019, s. 119).

Kendi benzetmesiyle, *Yokuşa Akan Sular* bir tomurcuktur, *Yoksulluk İçimizde* ile çiçeklenir (Yıldız, 2019, s. 29). Kutlu, *Yoksulluk İçimizde* ile başlayan dört kitabına önem verir. Bu hikâyeler ile “1980 sonrası Türk hikâyesinde, divan edebiyatı, tasavvuf edebiyatı, yüksek zümre edebiyatı geleneğinden hareket ederek yeni bir ifade, yeni bir hikâye tarzı” ile yeni/önemli bir şey yaptığını söyler. (Şahin, 2017) Yazar, *Uzun Hikâye* ile başlayan hikâyeleri ile 2000 sonrasında “Halk edebiyatı, halk hikâyelerinden de faydalanarak onları da bugüne taşımaya çalışan bir işe” girişir (Şahin, 2017a).

Yazarlar yayımladıkları kimi metinleri kitaplarına almazlar, yayımlanan kimi metinleri üzerinde değişiklikler yaparlar, kimi kitaplarını tekrar yayımlamazlar. Ancak, önemli yazarların bütün metinlerinin, bu metinlerin yazılma ve yayımlanma sürecinin edebiyat araştırmaları için önemli olduğu muhakkaktır. Bu yazıda, Mustafa Kutlu'nun ilk hikâye kitabı *Ortadaki Adam*'dan (1970) *Sır*'a (1990) uzanan kitaplarındaki hikâyelerinin dergilerdeki yayım seyri üzerinde durulacak ve şu sorulara cevap aranacaktır: Yazarın hikâyeleri hangi dergilerde, hangi tarihlerde, hangi sıklıkta yayımlanmıştır? Bu hikâyeler hangi tarihlerde hangi kitaplarda bir araya gelmiştir? Dergilerde yayımlanıp da kitaplara girmeyen hikâyeler var mıdır? Kutlu'nun ilk hikâyelerinde göze çarpan genel özellikler nelerdir? “Asıl hikâyem” dediği metinlerdeki içerik ve anlatım özelliklerinin ilk izleri ilk hikâyelerde nasıl görülür? Sanatının belli bir döneminde kendi tarzını bulan yazarın daha öncesinde nasıl bir emek vardır?

¹ Mustafa Kutlu'nun ilk iki hikâye kitabı (*Ortadaki Adam*, *Gönül İşi*) ile iki hikâyeci hakkında yazdığı kitaplar (*Sait Faik'in Hikâye Dünyası*, 1968; *Sabahattin Ali*, 1972) *Hareket* Yayınları'ndan çıkar. Kutlu, farklı yerlerde bu kitapları tekrar yayımlamadığını söyler. Ancak, söz konusu kitapların *Dergâh* Yayınları tarafından yayımlanan nüshaları da vardır. Burada bir karışıklık görülür. Ezel Erverdi'nin *Dergâh* Yayınları'nın hikâyesini anlattığı *Sabah Beklemeden* kitabında konu açıklığa kavuşmaktadır: *Hareket* dergisi çevresindeki isimler tarafından 1972-1973'te Ankara, Erzurum, İstanbul'da *Dergâh* Kitabevleri açılır. Ardından önce *Dergâh* Kitapçılık..., sonra *Dergâh* Yayınları (Şubat 1977) kurulur. *Dergâh* Yayınları ismi 1975'ten itibaren kullanılmıştır. Erverdi, “*Dergâh* Yayınları'na dönüşürken bazı kitapların kapakları ve ön sayfeleri değiştirildi” der. Kapağı değişen kitaplar arasında Mustafa Kutlu'nun *Sait Faik'in Hikâye Dünyası*, *Sabahattin Ali*, *Ortadaki Adam*, *Gönül İşi* adlı kitapları da sayılır. (Erverdi, 2022, s. 21-51, 75-76). Konuyu sorduğumuz Mustafa Kutlu da kitapların yeniden basılmadığı, mevcut kitaplara yeni kapak yapıldığı bilgisini verdi (21 Eylül 2025 tarihli telefon konuşması).

1. Hikâyelerin Dergilerdeki Yayın Seyri (1968'den 1990'a)

Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı öğrencisiyken bir arkadaşıyla resim sergisi açan Mustafa Kutlu, hocası Orhan Okay'ın dikkatini çeker. Mustafa Kutlu, amcaoğlu Ruhi Kutlu vasıtasıyla o yıllarda yeniden yayımlanmaya başlayan *Hareket* dergisini tanımıştır. Fakültede Orhan Okay'ın masasında *Hareket*'i görünce dergi üzerine konuşurlar. Okay, *Hareket*'in yeni yayın dönemine ilişkin çalışmalar için Erzurum'a gelen Ezel Erverdi ile Kutlu'yu tanışır. Okay ve Erverdi, *Hareket* dergisinin kurucusu Nurettin Topçu'nun öğrencileridir. Ezel Erverdi'yle tanışan Kutlu'nun Nisan 1968'de *Hareket*'in kapağında bir deseni yayımlanır. Mayıs 1968'de ise *O* adındaki hikâyesi dergide çıkar. İlk birkaç hikâyesini Orhan Okay'a okutup dergiye gönderir. Ardından Okay, kendisinin okumasına gerek olmadan gönderebileceğini söyler. Kutlu'nun yazma tecrübesi vardır. Dört dilde birden (Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca) duvar gazetesi çıkaran Erzincan Lisesi'nde okurken kalem tecrübelerine başlamış, mahalli gazetelerde şiir yayımlamıştır (Özcan, 2001, s. 33-36; Erverdi, 2022, s. 164; Kutlu, 2022, s. 85-86; Önal, 2025, s. 254-255).²

İlk hikâyesinin yayımlanmasının ardından derginin kapandığı Mart 1982'ye kadar hikâyelerini *Hareket*'te yayımlar. Bu dönemde eleştiri, deneme, düşünce yazılarında farklı isimler de (A. Hacıyakupoğlu, Selim Yağmur, Elif Hacıyakupoğlu) kullanan yazar hikâyelerinde Mustafa Kutlu ismini kullanır. 1974'te dört hikâyesinde Yusuf Mert ismi vardır.³ *Hareket* yayımlanırken, yine *Hareket* çevresinden isimlerin çıkardığı *Adımlar*'da da hikâyeleri görülür. *Hareket*'i omuzlayan isimler Mart 1990'da *Dergâh* (Edebiyat Kültür Sanat) dergisini çıkarırlar. Derginin yazı işleri sorumluluğunu üstlenen Mustafa Kutlu, hikâyelerini *Dergâh*'ta yayımlamaya başlar. *Hareket*'in çıkmadığı zamanlarda (Mart 1977- Mart 1979) *Düşünce* ve *Türk Edebiyatı* dergilerinde, *Hareket* sonrası ile *Dergâh* öncesi süreçte (Mart 1982- Mart 1990) *Yönelişler*⁴ ve *Türk Edebiyatı* dergilerinde yazarın hikâyeleri çıkar. Aşağıda yazarın (tespit edebildiğimiz kadarıyla) hikâyelerinin dergilerdeki yayın süreci verilmiştir. Sonra bu süreç ve hikâyeler üzerinden yukarıdaki sorulara cevap aranmıştır.⁵

Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin dergilerdeki yayın seyrini gösteren aşağıdaki listede, yazarın kitaplarına girmeyen hikâyeleri altı çizili gösterildi. Hikâyelerin kitaplaşma süreci görülsün diye hikâye kitapları da yayın tarihlerine denk gelen yerlerde listeye alındı. (*Hareket* dergisi yeni bir yayın dönemine başladığı 1979'da sayı numarası "1"den başlatılır.)

1968

O, *Hareket*, S 29, s. 35-37, Mayıs 1968.

Bakıcı, *Hareket*, S 30, s. 33-34, Haziran 1968.

Bir Saatlik Telaki, S 31, *Hareket*, s. 37-38, Temmuz, 1968.

Vazife Üstüne, *Hareket*, S 32, s. 32-34, Ağustos 1968.

Öldürmek, *Hareket*, S 33, s. 26-28, Eylül 1968.

² Lisedeyken şiirler yazan ve mahalli gazetelerde şiirleri yayımlanan Mustafa Kutlu'ya, *Hareket*'te çıkan ilk hikâyesi *O*'dan önce hikâye yazıp yazmadığını sordum. Hikâye yazmadığını, (muhtemelen lise 1'de) heceyle şiirler yazdığını söyledi. Dolayısıyla, Ezel Erverdi'yle tanıştığında resim yapan ve *Hareket*'e desen gönderen Kutlu, hikâye yazmaya *Hareket*'te başlamıştır (21 Eylül 2025 tarihli konuşma).

³ Mustafa Kutlu'nun yazılarında kullandığı A. Hacıyakupoğlu, Selim Yağmur, Elif Hacıyakupoğlu isimleri ve bir kitapta kullandığı Bekir Toprak ismi kaynaklarda geçmektedir. *Yokuşa Akan Sular* kitabında yer alacak *İkindiyi Kılmak* hikâyesi *Hareket*'te Yusuf Mert adıyla yayımlanmıştır. *Hareket*'te aynı adla üç hikâye daha vardı. *İkindiyi Kılmak*'a yanlışlıkla mı Yusuf Mert adı yazılmıştı, yoksa Yusuf Mert de Kutlu'nun kullandığı isimlerden biri miydi? Konuyu kendisine sordum. Yusuf Mert'in Mustafa Kutlu olduğunu söyledi (21 Eylül 2025 tarihli konuşma). Listede, Yusuf Mert adıyla çıkan hikâyelerin önünde (Y.M.) kısaltması eklenmiştir.

⁴ Mustafa Kutlu'nun *Yönelişler* dergisindeki hikâyelerinin yayın seyrini için Sefa Toprak'ın dergi hakkındaki Yüksek Lisans çalışmasını esas aldık (Toprak, 2017).

⁵ *Hareket* dergilerinin önemli bir kısmına Aziz Hocam Celâl Tarakçı'nın kitaplığından ve İsmail Kara hocamız vasıtasıyla *Dergâh* Yayınları arşivinden ulaştım. Her iki hocama ve *Dergâh* Yayınlarına teşekkür ederim.

Ölmek Mi Yaşamak Mı?, Hareket, S 34, s. 30-31, Ekim 1968.

Bir Mektup, Hareket, S 35, s. 39-41, Kasım 1968.

Büyük Serserilik, Hareket, S 36, s. 34-35, Aralık 1968.

1969

Tapu Müdürü Fahrettin Bey ve Bir Kasa Portakal, Hareket, S 37, s. 32-34, Ocak 1969.

Hüseyin, Hareket, S 38, s. 26-31, Şubat 1969.

Kendi Kendime, Hareket, S 39, s. 28-30, Mart 1969.

İyi Şeyler Yazacağım, Hareket, S 40, s.27, Nisan 1969.

Ortadaki Adam, Hareket, S 41, s. 27-31, Mayıs 1969.

İbriği, Hareket, S 42, s. 27-28, Haziran 1969.

Kamyoncu, Hareket, S 45, s. 19-21, Eylül 1969.

Anlayacağınız Tıraş Oluyorum, Hareket, S 46, s. 21-22, Ekim 1969.

Ardından, S 48, s. 28-31, Hareket, Aralık 1969.

1970

Dernek, Hareket, S 49, s. 21-23, Ocak 1970.

Nakil Meselesi, Hareket, S 52, s. 16-18, Nisan 1970.

Ortadaki Adam (Kitap), Nisan 1970.

Yetmiş Yaşında Bir Gecekondu Kırالیçesi, Hareket, S 53, s. 21-23, Mayıs 1970.

Mayısın Getirip Götürdükleri, Hareket, S 54, s. 16-18, Haziran 1970.

Siyah Beyaz, Adımlar, S 6, s.3-4, Temmuz 1970.

Cabadan, Hareket, S 56, s. 16-18, Ağustos 1970.

Dar Geçitte Değişim, Hareket, S 58, s. 19-20, Ekim 1970.

Eylül'ün Öbür Yüzü, Adımlar, S 9, s. 8-9, Ekim 1970.

İş, Hareket, S 59, s. 16-19, Kasım1970.

Bayram Gelmiş Neyime, Adımlar, S 10, s. 8-10, Kasım 1970.

1971

Muska, Hareket, S.63, s. 35-38, Mart 1971.

Duruşma, Hareket, S 64, s. 31-37, Nisan 1971.

Topal Semo Dedik Durduk, Hareket, S 65, s. 18-22, Mayıs 1971.

Mescit Çıkması, Hareket, S 67, s. 27-33, Temmuz 1971.

Suç, Hareket, S 72, s. 30-36, Aralık 1971.

1972

Gönül İş, Hareket, S 74, s. 62-67, Şubat 1972.

Erzincan'da Bir Kuş Var, Hareket, S 77, s. 64-71, Mayıs 1972.

Sacayak, Hareket, S 78, s. 54-59, Haziran 1972.

Kupa Maçı, Hareket, S 79, s. 51-57, Temmuz 1972.

1973

Oy Dağlar, Hareket, S 85-86, s. 57-63 Ocak-Şubat 1973.

Kanoluk, Hareket, S 90, s. 55-64, Haziran 1973.

1974

(Y.M), İkinci Kılmak, Hareket, S 98, s. 55-58, Şubat 1974.

Oy Dağlar II, Hareket, S 99, s. 48-58, Mart 1974.

Eşik, Hareket, S 100, s. 55-63, Nisan 1974. (Y.M.),

Anlamıyorsun, Anlamıyorsunuz, Hareket, S 102, s. 42-44, Haziran 1974.

Gönül İşi (Kitap), Haziran 1974]. (Y.M.).

Zafer, Hareket, S 103, s. 31-34, Temmuz 1974.

İzimizi Sürenlere, Hareket, S 104-105, s. 40-46, Ağustos-Eylül 1974. (Y. M.).

Mor, Hareket, S 108, s. 41-43, Aralık 1974.

1975

Önce, Hareket, S 109-110, s. 50-56, Ocak-Şubat 1975.

Bir Saat Sonra, Hareket, S 111, s. 35-39, Mart 1975.

1976

Anlaşılmayan, Hareket, S 113, s. 66-68 Nisan-Mayıs-Haziran 1976.

Yokuşa Akan Sular, Hareket, S 114, s. 75-79, Temmuz-Ağustos-Eylül 1976.

1977

Gergef, Hareket, S 115, s. 55-60, Ekim-Mart 1976-1977.

Mukaddime, Düşünce, S 3, s. 45-46, Haziran 1977.

Firak Açmadır, Düşünce, S 5-6, s. 90-95, Ağustos-Eylül 1977.

Dayan Seydali, Düşünce, S 7, s. 43-45, Ekim 1977.

1978

Bayramdan Kaçanlar, Türk Edebiyatı, S 54, s. 25-28, Nisan 1978.

1979

Beyhude Ömrüm, Hareket, S 1, s. 53-57, Mart 1979.

Akasyalar Açar Mı?, Hareket, S 3, s. 42-44, Mayıs 1979.

Yoksulluk İçimizde, Hareket, S 4, s. 37-39, Haziran 1979.

Siyah Gemiler, Hareket, S 7, s. 42-43, Eylül 1979.

Yokuşa Akan Sular (Kitap), Kasım 1979.

1980

Müteessir Menekşeler, Hareket, S 11-12, s. 38-39, Ocak-Şubat 1980.

İhtiras Enginleri, Hareket, S 13, s. 39-41, Mart 1980.

Kalbimin Dâsitâni, Hareket, S 14, s. 37-40, Nisan 1980.

Tenhalık Basınca, Hareket, S 16-17, s. 46-48, Haziran-Temmuz 1980.

Telaşın Manidar, Hareket, S 18-19, s. 40-43, Ağustos-Eylül 1980.

Sözün Nihayeti ve Sevdanın Bidayeti, Hareket, S 20-22, s. 55-59, Ekim-Kasım-Aralık 1980.

1981

Yoksulluk İçimizde, (Kitap) Şubat 1981.

Fotoğrafta Biri Var, Hareket, S 24, s. 68-71, Eylül 1981.

1982

Görülen Geçmiş Zamanın Aşırı Uçları, Hareket, S 25, s. 38-42, Mart 1982.

Limandaki Yoğun Sis, Yönelişler, S 11-12, s. 29-33, Şubat-Mart 1982.

Kuşlar Da Kaderle Uçar, Yönelişler, S 14, s. 9-12 Mayıs 1982.

Ya Tahammül Ya Sefer, Yönelişler, S 15, s. 6-10 Haziran 1982.

Dön Geri Bak, Yönelişler, S 16, s. 3-7, Temmuz 1982.

1983

Sarışın Sorular, Yönelişler, S 19, s. 19-22, Ocak 1983.

Elhan-ı Siyaset, Türk Edebiyatı, S 112, s. 36-37, Şubat 1983.

Kara Kumudur Kalan, Yönelişler, S 23-24, s. 20-26, Mayıs-Haziran 1983.

Oyun- Bozan, Yönelişler, S 25, s. 48-52, Temmuz 1983.

Irmaktan Öteye, Türk Edebiyatı, S 120, s. 26-28, Ekim 1983.

Ya Tahammül Ya Sefer (Kitap), Ekim 1983.

1985

Bu Böyledir, Yönelişler, S 38, s. 5-11, Şubat 1985.

1986

Bahtımın Yıldızı, Türk Edebiyatı, S 148, s. 42-43, Şubat 1986.

Süleyman'ın Seçimi, Türk Edebiyatı, S 151, s. 47-48, Mayıs 1986.

1987

Red Cephesi, Türk Edebiyatı, S 162, s. 39-41, Nisan 1987.

Bu Böyledir (Kitap), Nisan 1987.

1988

Tarihin Çöp Sepeti, Türk Edebiyatı, S 181, s. 38-40, Kasım 1988.

Politik Vizyon, Türk Edebiyatı, S 182, s. 26-28, Aralık 1988.

1989

Aramakla Bulunmaz, Türk Edebiyatı, S 184, s. 36-39, Şubat 1989.

1990

Mürit, Dergâh, S 1, s. 5-7, Mart 1990.

Satılık Huzur, Dergâh, S 4, s. 5-7, Haziran 1990.

Cüz Gülü, Dergâh, S 7, s. 5-6, Eylül 1990.

Sır (Kitap), Ekim 1990.

2. Hikâyelerin kitaplaşması (*Ortadaki Adam'dan Sır'a*)

Yukarıdaki listeye bakınca Mustafa Kutlu'nun 1968, 1969, 1970 yıllarında daha çok hikâye yayımladığını görüyoruz. Yılın beşinci ayı mayıstan itibaren hikâye yayımlamaya başladığı 1968'de 8, 1969'da 9, 1970'te 10, 1971'de 5, 1972'de 4, 1973'te 2, 1974'te 6 hikâye yayımlar (Ocak-Şubat 1973'teki yayımlanan *Oy Dağlar* ve Mart 1974'teki *Oy Dağlar II*'yi tek hikâye kabul edip 1973'e dahil edelim).

Mustafa Kutlu'nun ilk hikâyesinin *Hareket*'te çıkışından (Mayıs 1968) yaklaşık iki sene sonra Nisan 1970'te ilk hikâye kitabı *Ortadaki Adam* (Kutlu, 1970) yayımlanır. Bu kitapta yer alan 18 hikâyeden 17'si *Hareket*'te çıkmıştır. Bir hikâyeyi (*Uyumsuz*) *Hareket*'te tespit edemedik. Hikâyeler kitaptaki sıralarıyla şunlardır: *Ibrıkçı, Dernek, Bir Saatlik Telaki, Büyük Serserilik, İyi Şeyler Yazacağım, Ortadaki Adam, Ardından, Tapu Müdürü Fahrettin Bey ve Bir Kasa Portakal, Bir Mektup, Bakıcı, Öldürmek, Uyumsuz, Kendi Kendime, O..., Kamyoncu, Anlayacağınız Tıraş Oluyorum, Hüseyin, Nakil Meselesi*.

Mustafa Kutlu'nun *Ortadaki Adam* kitabı ile Haziran 1974'te *Gönül İşi* kitabı arasında (Haziran 1974'te çıkan *Anlamıyorsun...*'u da sayarak) 22 hikâyesi yayımlanır. Fakat *Gönül İşi*'ne (Kutlu, 1974) 10 hikâye girer: *Kapıları Açmak, Kanoluk, Gönül İşi, Oy Dağlar, Duruşma, Eşik, Sel Gider, Kupa Maçı, Cabadan, Suç*. Bu hikâyelerden *Kapıları Açmak* dergide *Mescit Çıkmazı, Sel Gider* ise *Yetmiş Yaşında Bir Gecekondu Kırılışesi* adıyla yayımlanmıştır. Bir hikâye (*İkindiyi Kılmak*), *Yokuşa Akan Sular*'a girecektir.

Kutlu, *Ortadaki Adam*'da 2 hikâyeyi (*Vazife Üstüne, Ölmek Mi Yaşamak Mı?*) dergi sayfalarında bırakırken *Gönül İşi*'nde daha fazla; 11 hikâyeyi dışarıda bırakır: *Mayısın Getirip Götürdükleri, Siyah Beyaz, Dar Geçitte Değişim, Eylül'ün Öbür Yüzü, İş, Bayram Gelmiş Neyime, Muska, Topal Semo Dedik Durduk, Erzincan'da Bir Kuş Var, Sacayak, Anlamıyorsun Anlamıyorsunuz*.

Gönül İşi'nden sonra *Yokuşa Akan Sular* (Kasım 1979) çıkar. Bu, Mustafa Kutlu'nun kendi hikâye tarzını, dilini bulmaya başladığı; sonraki yıllarda tekrar yayımlamaya değer bulduğu ilk kitabıdır. Kutlu, *Gönül İşi*'nden sonra, *Yokuşa Akan Sular*'a girecek hikâyeleri yayımladığı süreçte çıkan 5 hikâyeyi de kitaplarına almaz: *Zafer, İzimizi Sürenlere, Mor, Anlaşılmayan, Beyhude Ömrüm. Yokuşa Akan Sular* kitabından sonra çıkan bir hikâye de kitaplara girmez: *Müteessir Menekşeler*. Söz konusu dönemde kitaplara girmediği tespit edilen hikâye sayısı 19'dur.

İlk hikâye kitabı *Ortadaki Adam*'da yazarın hikâyeciliği hakkında önemli bir bilgiye daha ulaşıyoruz. Kitaptaki 18 hikâyeden 16'sının sonunda hikâyelerin yazılma tarihleri ve yerleri de verilir. Bu bilgiler dergilerdeki yayınlarda yoktur. Hikâyelerin dergideki yayın tarihleri ile kitapta verilen yazılma yeri ve zamanını birlikte görelim (Yazılma yeri ve zamanı köşeli parantez içindedir):

O, Mayıs 1968 [4 Mart 1968⁶ Erzurum]; *Bakıcı*, Haziran 1968 [7 Mayıs 1968 Erzurum]; *Bir Saatlik Telaki*, Temmuz, 1968 [26 Haziran 1968 Erzurum]; *Öldürmek*, Eylül 1968 [5 Ağustos 1968 Erzurum]; *Bir Mektup*, Kasım 1968 [9 Eylül 1968 Erzincan]; *Büyük Serserilik*, Aralık 1968 [7 Ekim 1968 Tunceli]; *Tapu Müdürü Fahrettin Bey ve Bir Kasa Portakal*, Ocak 1969 [20 Kasım 1968 Tunceli]; *Hüseyin*, Şubat 1969 [21 Aralık 1968 Tunceli]; *Kendi Kendime*, Mart 1969 [12 Ocak 1969 Tunceli]; *İyi Şeyler Yazacağım*, Nisan 1969 [14 Nisan 1969 Tunceli]; *Ortadaki Adam*, Mayıs 1969 [19 Mart 1969 Tunceli]; *Ibrıkçı*, Haziran 1969 [11 Mayıs 1969 Tunceli]; *Kamyoncu*, Eylül 1969 [1 Ağustos 1969 İstanbul]; *Ardından*, Aralık 1969 [Kasım 1970 Tunceli], *Nakil Meselesi*, Nisan 1970 [Şubat 1970 Tunceli].

Mart 1947'de Erzincan'ın Ilıç-Kuruçay nahiyesinde dünyaya gözlerini açan Mustafa Kutlu, Erzurum Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden Haziran 1968'de mezun olacaktır. Güz 1968'den Bahar 1972'ye kadar Tunceli Lisesi'nde edebiyat öğretmenidir. Güz 1972'den itibaren İstanbul Küçükköy-Vefa Poyraz Lisesi'nde iki yıl daha öğretmenlik mesleğine devam eden Kutlu, 1974'te öğretmenlikten ayrılır, *Hareket* Yayınları'nda çalışmaya başlar. 1972'den

⁶ *Ortadaki Adam*'da "O" hikâyesinin yazılma tarihi olarak 4 Mart 1967 verilir. Bu durumda hikâye yayımlanmasından yaklaşık bir yıl önce yazılmış ve Mustafa Kutlu'da beklemiş olmalı. Konuyu sorduğumuz Mustafa Kutlu, doğru tarihin 1968 olduğunu söyledi (21 Eylül 2025 tarihli konuşma).

bugüne İstanbul'da yaşamaktadır (Kutlu, 2022; Zengin, 2017). Bu bilgilerle hikâyelerin yayımlanma sürecini birleştirdiğimizde Kutlu'nun 1968'de 21 yaşında hikâyelerini yayımlamaya başladığını görüyoruz. İlk hikâyelerini üniversite son sınıfta Erzurum'da ve mezun olduğu yaz Erzurum ile Erzincan'da yazdığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde hikâyelerinin çoğunu dört yıl öğretmenlik yaptığı Tunceli'de yazacaktır. *Ortadaki Adam*'da verilen bilgilere göre Erzincan, İstanbul ve Erzurum'da 1, Tunceli'de 9 hikâye yazar. İstanbul'a taşınma öncesi yazılan ve yer bilgisi verilmeyen diğer hikâyelerin çoğunun Tunceli'de yazıldığı tahmin edilebilir. 1972'de yayımlanan son hikâye temmuzdadır. Kutlu, 1972 yaz başında Tunceli'den ayrılacaktır. Bu hikâye de Tunceli dönemine dahil edilebilir.

Kutlu, İstanbul'daki ilk yılları olan 1973 ile 1974'te 8 hikâye yayımlar: *Oy Dağlar I-II*, *Kanoluk*, *İkinci Kılmak*, *Eşik*, *Anlamıyorsun Anlamıyorsunuz*, *Zafer*, *İzimizi Sürenlere*, *Mor*. Yazılma yerini bilmesek de *Oy Dağlar*'da mekânın bir kısmının (Siliç Mezrası, Zel Dağı, Munzur...) Tunceli yöresi olduğunu söyleyebiliriz. Tümer, Kutlu'nun hikâyelerinde Erzincan'a ait mekânları tespit eder. *Kanoluk*'taki yerlerden bazıları (Kamerik, Caferli, Dereşoran/Dereköy) Erzincan'ın Tunceli'ye doğru uzanan topraklarında yer alırlar (Tümer, 2024).

Henüz yirmili yaşlarının başındaki Mustafa Kutlu'nun 1968 – 1970 yıllarında daha çok, 1971'den itibaren daha az hikâye yazdığı görülmektedir. Nisan 1970'teki ilk kitabı *Ortadaki Adam*'da 18 hikâye yer alır. Yayımlanmış yalnızca 2 hikâyesini kitaba almaz. Haziran 1974'teki *Gönül İşi*'ne ise daha az hikâye; 10 hikâye alır. Bu kitaba ise yayımlandığı hâlde daha fazla hikâyeyi; 10 hikâyeyi almaz. Bu ilk iki hikâye kitabını tekrar yayımlamayan Kutlu'nun, hikâyede yeni bir yola girdiği ilk kitabı *Yokuşa Akan Sular* Kasım 1979'da yayımlanır. *Gönül İşi* ile *Yokuşa Akan Sular* arasındaki beş yılı aşan süre, (fikir kitaplarına ağırlık verdiği *Sevincini Bulmak*'ın yayımlandığı 2018 sonrasını saymazsak) yazarın hikâye kitabı yayımlamadığı en uzun zaman dilimidir.

Ancak, kitapların değil de kitaplardaki hikâyelerin yayımlanma tarihlerine bakıldığında bu uzun zaman diliminin ortadan kalktığı fark edilecektir. *Gönül İşi* ile *Yokuşa Akan Sular* kitapları arasında beş yılı aşkın süre olsa da *Gönül İşi*'ne giren son hikâye (*Eşik*, Nisan 1974) ile *Yokuşa Akan Sular*'a girecek hikâyelerden ilkinin (*Önce*, Ocak-Şubat 1975) yayımı arasında dokuz aylık zaman dilimi vardır. Dolayısıyla Mustafa Kutlu, *Gönül İşi* ile *Yokuşa Akan Sular* arasındaki uzun; beş yıllık zaman diliminde hikâye yayımlamaya ara vermemiştir. Daha az hikâye yayımlamıştır.

Mart 1979'da *Hareket* yeniden çıkmaya başlayınca Kutlu'nun yayımladığı hikâye sayısı önceki 5-6 seneye göre artmaya başlar. *Yoksulluk İçimizde*'nin ilk hikâyesi *Akasyalar Açar mı?*'nin yazıldığı ve yayımlandığı Bahar 1979 Kutlu'nun hikâyede yürüyeceği yolu bulduğu günlerdir (Gemici, 2019, s. 119). *Yoksulluk İçimizde*'ye girecek hikâyeler birbiri ardına gelir. Bahar 1979'dan itibaren yeni tarzın arayışlarını, acemiliklerini geride bırakacak olan yazar 1979 -1990 arasında hikâyelerini peş peşe yayımlanacak ve kitaplaştıracaktır. Yeni tarzın kitapları *Yokuşa Akan Sular*, *Yoksulluk İçimizde*, *Ya Tahammül Ya Sefer*, *Bu Böyledir*, *Sır* kitaplarına giren hikâyelerin yayın süreçleri aşağıda verilmiştir. Hikâyeler kitaptaki sıralarıyla verilmiştir. (Yayın yeri ve tarihi tespit edilemeyenler için “?” kullanıldı. Bu hikâyelerin doğrudan kitapta yayımlanma ihtimalleri de vardır)

Yokuşa Akan Sular [Kitap: Kasım 1979]: *Mukaddime*, (Düşünce, Haziran 1977), *Önce*, (Hareket, Ocak-Şubat 1975), *Kalıcı Mıyız?* (“*Bir Saat Sonra*” adıyla; Hareket, Mart 1975), Bekâret (?), *Yokuşa Akan Sular* (Hareket, Temmuz-Ağustos-Eylül 1976), *İkinci Kılmak* (Hareket, Şubat 1974), *Bayramdan Kaçanlar* (Türk Edebiyatı, Nisan 1978), *Gergef* (Hareket, Ekim-Mart 1976-1977), *Fırak Açmadadır* (Düşünce, Ağustos-Eylül 1977), *Dayan Seydali* (Düşünce, Ekim 1977).

Önce, hikâyesi dergide “Yazarın bütünü dergimizde yayınlanacak olan ‘Yarınımız’ adlı uzun hikâyesinin ilk bölümü” notuyla yayımlanır. Buradan, kitabın adının önce “Yarınımız” şeklinde düşünüldüğünü, sonra *Yokuşa Akan Sular* olduğunu anlıyoruz.

Yoksulluk İçimizde [Kitap: Şubat 1981]: *Akasyalar Açar mı?* (Hareket, Mayıs 1979), *Yoksulluk İçimizde* (Hareket, Haziran 1979), *Siyah Gemiler* (Hareket, Eylül 1979), *İhtiras Enginleri* (Hareket, Mart 1980), *Tenhalık Basınca* (Hareket, Haziran-Temmuz 1980), Umutsuz Bir Aşkın Münakaşası (Dergide *Kalbimin Dâsîtanı* adıyla; Hareket, Nisan 1980), *Telaşın Manidar* (Hareket, Ağustos-Eylül 1980), *Sözün Nihayeti Sevdanın Bidayeti* (Hareket, Ekim-Kasım-Aralık 1980).

Ya Tahammül Ya Sefer [Kitap: Ekim 1983]: *Fotoğrafta Biri Var* (Hareket, Eylül 1981), *Hilâli Gördün Mü?* (?), *Görülen Geçmiş Zamanın Aşırı Uçları* (Hareket, Mart 1982), *Limandaki Yoğun Sis* (Yönelişler, Şubat-Mart 1982), *Kuşlar Da Kaderle Uçar* (Yönelişler, Mayıs 1982), *Ya Tahammül Ya Sefer* (Yönelişler, Haziran 1982), *Dön Geri Bak* (Yönelişler, Temmuz 1982), *Sarışın Sorular* (Yönelişler, Ocak 1983), *Elhan-ı Siyaset* (Türk Edebiyatı, Şubat 1983), *Kara Kumudur Kalan* (Yönelişler, Mayıs-Haziran 1983), *Gün Işığı Nereye?* (?), *Oyun-Bozan* (Yönelişler, Temmuz 1983), *Irmaktan Öteye* (Türk Edebiyatı, Ekim 1983).

Bu Böyledir [Kitap: Nisan 1987]: *Bu Böyledir* (Yönelişler, Şubat 1985), *Bahtımın Yıldızı* (Türk Edebiyatı Şubat 1986), *Süleyman'ın Seçimi* (Türk Edebiyatı, Mayıs 1986), *Red Cephesi* (Türk Edebiyatı, Nisan 1987), *Manifatura?* (?), *Kahkaha Çiçeği?* (?), *Su Sesi?* (?), *Son?* (?).

Sır [Kitap: Ekim 1990]: *Sır?* (?), *Tarihin Çöp Sepeti* (Türk Edebiyatı Kasım, 1988), *Politik-Vizyon* (Türk Edebiyatı, Aralık 1988), *Her Ne Var Âlemde?* (?), *Aramakla Bulunmaz* (Türk Edebiyatı Şubat 1989), *Mürit* (Dergâh, Mart 1990), *Satılık Huzur* (Dergâh, Haziran 1990), *Cüz Gülü* (Dergâh, Eylül 1990).

Üniversite son sınıfta *Hareket*'te ilk hikâyesini yayımlayan Mustafa Kutlu, daha sonra *Hareket* çevresi içerisinde fiilen yer alacaktır. Dergide aktif olarak görev yapar (derginin Mart 1979'da yeni döneminde yazı işleri müdürü olur). *Hareket* çıkıyorken hikâyelerini *Hareket*'te yayımlar. Bunun istisnası yine *Hareket* çevresi tarafından çıkarılan *Adımlar* dergisidir. Ekim-Mart 1976-1977 tarihli 155. sayının ardından *Hareket* Mart 1979'da çıkar; bu sayının numarası "1" den başlatılır. Son sayı (25. sayı) Mart 1982'de çıkar. Kutlu, *Hareket*'in çıkmadığı aralıklarda (Mart 1977-Mart 1979) *Düşünce ve Türk Edebiyatı*'nda, *Hareket* sonrasında (Mart 1982 sonrası) önce *Yöneliş*'lerde, sonra *Yönelişler*'le birlikte *Türk Edebiyatı*'nda, *Yönelişler*'in Temmuz 1985 kapanmasının ardından ise *Türk Edebiyatı*'nda hikâyelerini yayımlar. (Yönelişler, 1990'da da kısa süre yayımlanır) Mustafa Kutlu ve arkadaşları, Mart 1990'da *Dergâh*'ı çıkarırlar. Bu tarihten sonra Kutlu gazete yazıları dışında, hikâyelerini ve diğer yazılarını *Dergâh*'ta yayımlar. Bir kısmı *Türk Edebiyatı*'nda yer alan *Sır* kitabındaki hikâyelerinin devamı *Dergâh* yayın hayatına başlayınca burada çıkar. 1975'te başladığı yeni hikâye tarzının ilk kitabı *Yokuşa Akan Sular*'ı 1979'da yayımlayan Kutlu, 1990'da *Sır* ile bu sayfayı kapatır. Yaklaşık on yıl sonra yeni bir hikâye tarzıyla okurunun karşısına çıkacak olan yazarın bu yeni tarzının ilk kitabı *Uzun Hikâye* Şubat 2000'de yayımlanacaktır. 1990 ile 2000 yılları arasında *Dergâh*'ta yayımlanan hikâyeler ise *Arka Kapak Yazıları* (Mayıs 1995) ve *Hüzün ve Tesadüf* (Ocak 1999) kitaplarına girerler. Mustafa Kutlu'nun Mayıs 1968'de yayımlanan ilk hikâyesi *O*'dan Eylül 1990'da çıkan *Sır*'a girecek en geç tarihli hikâye *Cüz Gülü*'ne kadar hikâyelerinin dergilerdeki yayın ve kitaplaşma sürecinin hikâyesi ana hatlarıyla böyledir.

3. İlk kitaplar: Ortadaki Adam, Gönül İşi

Ortakdaki Adam Nisan 1970'te çıkar. Mustafa Kutlu'nun Mayıs 1968- Nisan 1970 arasında iki yıllık sürede, yirmili yaşlarının başında yazdığı 18 hikâyeden meydana gelir.

İbrıkçı'da kasabada tuvalet işleten İbrıkçı Haşim Ağa'yı tanırız. *Dernek* hikâyesinde bir kasabadaki cami derneğine gider, cami cemaatinden farklı tiplerle tanışırız. *Bir Saatlik Telaki* okuru; istasyonda dolaşan, trenlere ve gelip giden yolculara bakan, düşünen, hayaller kuran bir insanın dünyasına götürür. *Büyük Serserilik*'te kendisini yeryüzünde yalnız, çaresiz hisseden karakter gönlünce bir iş yapmak; ölmek için ırmağa girer. Ölmeyen vücudun organları sevinç içindedir. *İyi Şeyler Yazacağım*'ın hikâye kişisi kötümserlikten uzaklaşıp güzel şeylerden söz etmek ister. Bahar gelmektedir, tabiatta ve insanlarda bir hareket vardır. Fakat karşılaştığı delikanlının durumu (baba gurbetten dönmemiştir, delikanlı iş için Almanya'ya gitmek ister) iyimserliği dağıtır. *Ortakdaki Adam*'da tanımaya çalıştığımız genç karakter kasabaya dışarıdan gelmiştir. Halkla bütünleşmek ister, yetim kardeşler Bayram ve Gülümser'le ilgilenir. Kasabaya gelen, fotoğraf çelen Zerrin'le arkadaşlık eder. *Ardından*, kasabadan ayrılan Zerrin'in ardından delikanlıyı anlatmaya devam eder. Kasabalılar onu aralarına alsalar da yine yalnızdır. Zerrin'i düşünür, "yarın"ın da diğer günleri gibi "eciş bücüş" olacağına inanır. *Tapu Müdürü Fahrettin Bey ve Bir Kasa Portakal*'da kasabadaki 17. sokak sakinlerini tanırız. Cihan Otel ve Kıraathanesi'nin bir köşesinde istidacılık yapan anlatıcı, Fahrettin Bey'in iş çıkışı portakal dağıtmasından söz eder. İnsan ilişkilerini yorumlar. *Bir Mektup*'ta şehirdeki değişmeler; çok kazanma, para hırsı, emeğinin karşılığını alamayan çalışanların durumu... sevgiliye

yazılır. Sevginin insafı, insafın merhameti, merhametin insanlığı getireceği umut edilir. *Bakıcı*'da tanıştığımız Kemal şehirde dolaşır, eli iş tutmaz. Devir bir lokma bir hırka devri değildir. İçer, mescide gitmek ister. İnsanların bakışlarından rahatsız olur, girmez. Sevgilisini düşünür. Bir iş yapamaz, işi “bakmak”tır. *Öldürmek*'te bir adam yol kenarına yatmış, öldürmek istediği adamı beklemektedir. Çocukları aklına gelir. Güneş batarken hüznünler “ilk defa, öldürülmesini hatırlamadan” karısını düşünür, hüznü bir türkü tutturur. *Uyumsuz*'da birisiyle konuşulur. Konuşan, konuşulan, yapılan iş muğlak bırakılmıştır. Tedirginlik, hüznün havası vardır hikâyede. *Kendi Kendime*'de hikâye karakteri kasabadaki insanlar, memurlar, olumsuz işler... arasında maddiyat vaat eden evlilik tekliflerine bakmayıp yoluna giden kadını düşünür. *O* hikâyesinde, kasaba sokaklarında dolaşan karakter yıllar önce harbiyeden atılmıştır. Atılmasına sebep olan olaya (sınıf subayının eşyaları onun dolabından çıkar) anlam veremez. Kasabada alım/satım, kâr işleri almış yürümüştür. İnsanlar için “O”, “deli”dir. Yalnızca birkaç kişiyle sohbet eder, ayakkabı boyacısı bir çocuğun dövülmesine karşı çıkar. Geceleri istasyonda sabahlar. *Kamyoncu*, Şoför Resul'ü anlatır. Resul yoldadır, vakit gecedir. Karısını, çocuğunu, kamyonun taksitlerini düşünür. Yanında çocuk yaştaki muavini Mecid vardır. Kaza yapar. Muavine gülümseyerek son nefesini verir. *Anlayacağınız Tıraş Oluyorum*'da berbere giren adam/fabrika işçisi, konuşmayı/tanışmayı düşündüğü kızı düşünür. Sokaklar soğuk, hava yağmurludur. Herkesin bir derdi vardır. *Hüseyin*'e adını veren genç adam şehirde çalışan güçlü kuvvetli, işleri yolunda biridir. Bir trafik kazasından sonra her şey değişir. Aniden ortaya çıkan yüksek seslerde kendini kaybeder. Derdine derman bulunamaz, insanlar bu zaafiyla eğlenir. Önce köyüne, ardından kasabaya gider. Kasabada Rüstem'e içini döker. Rüstem, Hüseyin'e bir iki iş bulur, ama aynı döngü tekrar eder. Hüseyin, soğuk bir kış günü koynunda ısıtmaya çalıştığı kedi yavrusuyla düşer, ölür. *Nakil Meselesi*'nde taşradan Ankara'ya nakil yaptırmak isteyen memura bir yakını, müsteşarın baldızı Sabahat Hanım'a ulaşmasını tavsiye eder. Ulaşılır, ancak tayin işi olmaz.

Ortadaki Adam yayımlanınca 23 yaşında olan Mustafa Kutlu Tunceli'de iki yıllık öğretmendir. Genç hikâyeci, henüz kendisine ulaşmayan kitabını sınıfta bir öğrencisinde görünce hissettiklerini yaklaşık 50 yıl sonra, *Dergâh*'ta çıkan “İlk Göz Ağrım” başlıklı bir yazıyla anlatır (Kutlu, 2021). *Ortadaki Adam*'da toplanan hikâyelerin mekânı genelde küçük Anadolu şehirleri, kasabalarıdır. Birkaç hikâyede mekân büyük şehre/İstanbul'a uzanır. Kişilerin konuşmalarından, yer isimlerinden söz konusu kasaba, küçük şehir çevresinin Erzurum, Erzincan, Tunceli yöreleri olduğu anlaşılır. Kasabadaki insanların günlük hayatından kesitler (*İbrikçi*, *Dernek*, *Tapu Müdürü*, *Kamyoncu*...), başına gelen olumsuzluklar sebebiyle insanlardan uzaklaşan kişiler (*O*, *Hüseyin*) ve en çok da bir arayış, boşluk içinde olan, bir şeyler yapmak isteyen, bazen umutlansalar da yaşanan gelişmeler sebebiyle hayat karşısında umudunu yitiren insanların hikâyeleri (*Büyük Serserilik*, *İyi Şeyler Yazacağım*, *Ortadaki Adam*, *Ardından*, *Bir Mektup*, *Bakıcı*) *Ortadaki Adam*'da yer alır. Son gruptaki hikâye sayısı daha fazladır. İnsan ilişkilerinin samimiyet, güven, sakinlik, itidal ekseninden ayrılıp çıkar, hırs, kâr eksenine kayması; bu kayışla birlikte kasabalarda, şehirlerde ortaya çıkan olumsuz değişimler hikâyelerin havasına hâkimdir.

Hikâyeler klasik kısa hikâye hacminde, 4-6 sayfalık metinlerdir. Diğerlerine göre biraz uzun olan *Ortadaki Adam* ve *Hüseyin* on ikişer sayfadır. Hikâyelerin çoğunda anlatılanların okurun zihinde rahatlıkla toparlanıp bir çerçeveye alınabileceği bir anlatım görülür. Birkaç hikâye (*Ortadaki Adam*, *Uyumsuz*) ise bu yönüyle muğlak bir anlatıma sahiptir.

Ortadaki Adam'daki hikâyeler yaklaşık iki, *Gönül İşi*'ndeki hikâyeler ise yaklaşık dört yılda yayımlanır. Yukarıda da söylendiği gibi Kutlu, dergilerde yayımlanan hikâyelerinden yarısını *Gönül İşi*'ne almaz. Kitapta on hikâye vardır.

Mescit Çıkmazı adıyla dergide yer alan *Kapıları Açmak*'ta, bir mescitte müezzin olan Selman'ın mahallenin güzel kızı Zübeyde'ye olan aşkı anlatılır. Zübeyde zengin birinin oğluna istenir. Zübeyde'nin gönlü Selman'dadır. Zübeyde'nin zenginle evliliğinden çıkarı olanlar Selman'ın yoluna taş koyarlar. Selman harekete geçemez. Düğün sabahı, Selman'ın minareden yayılan sesini dinleyen Zübeyde mutsuzdur. *Kanoluk*'ta Kenan ve Sinan iki kardeşler. Köydedirler. Kenan toprağı çok sevmektedir. Sinan, ziraat mühendisi olur. Köye fabrika açan Mennan Bey'e yardım eder, para kazanıp İstanbul'a gitme planı vardır. Kanoluk'un suyu fabrikaya alınır, araziler susuz kalmaya başlar. Buna karşı çıkan Kenan fabrikanın suyunu keser. Çıkan arbedede yaralanır, ölür. *Gönül İşi*'nde okur, kasaba kahvesinde saz çalan Âşık'ın, onu dinleyen kahve müdavimlerinin hikâyesine götürülür. *Oy*

Dağlar, uzun bir hikâyedir. Munzur civarında bir mezrada yaşayan Ali Düzgün ile Beser evlenirler. Ali, Almanya'ya gider, Beser ve oğlu Kerimcan geride kalır. Alman bir kadınla evlenip geri dönen Ali, Beser'e bakmaz. Beser, önce göçerlere satılır. Sonra, hizmetçi olarak Zülfikar Ağa'nın evine alınır. Ali, Alman kadından ayrılır. Çevresi Almancı Ali'den para koparma peşindedir. Ali tekrar Almanya'ya gider. Beser, Zülfikar Bey'in evinde çalışır. Ali döner, köyde iş yapmaya karar verir. Zülfikar Bey'in öldüğünü, arazisinin satıldığını öğrenir. Araziyi alır. Beser'in oğlu, annesini ister, Ali'yi terk eder. Ali, Beser'i ve oğlunu, şehirde bulur. Köye/topraklarına dönerler. *Duruşma*'da şehirdeki bir mahkeme salonunda bir araya gelen Avukat Nilay, Zabıt Kâtibi Kâzım, Sulh Ceza Hâkimi Enis Bey ve sanık İzmirli Hamdi'nin dünyaları, hikâyeleri anlatılır. *Eşik*'te, bir devlet dairesi koridorunda, yapılacak dükkân ihalesine katılacaklar (emekli Sabit Bey, Tamer ve arkadaşları/üniversiteli solcu gençler, Kapıcı Âdem ve oğlu, Emlakçı Ekrem) etrafında bir hikâye dünyası kurulmuştur. *Sel Gider*, dergide *Yetmiş Yaşında Bir Gecekondu Kıralıçesi* adıyla çıkar. Rıza, inşa ettiği gecekonduya sabah ezanıyla son çiviye çakar. Yatalak Hürü Nine, gecekonduya taşınır. Komiser Durmuş, zabıtalarla gelir, gecekonduyu yıkma emri verir. Ancak içerideki Hürü Nine görülünce ev yıkılmaz. Bu olaydan sonra Hürü Nine yeni kıyafetlerle mahallede yapılan yeni gecekonduya taşınır. *Kupa Maçı*, bir nahiyede iki köy arasında, Fırat'ın kıyısında yapılan bir futbol maçını anlatır. *Cabadan*, kasabaya gelmiş yaşlı bir köylünün tıraş olma hikâyesidir. Cebindeki üç beş kuruşla tıraş parasını, eve alacaklarını hesaplayan köylüyü jilet pazarlayan bir satıcı, yüzünü yaralayarak da olsa pazar yerinde bedavadan tıraş eder. Üstüne de cabadan para verir. *Suç*'ta Kamer, karısı Nezahat'ı şehre, doktora götürmek için mezradan yola iner. Zaten az geçen araçlar durmaz. Kamer, mavzeriyle yol keser. Karayollarının pikabını durdurur. Şehre gelirler. Kamar tam hastaneye ulaşacakken karakola alınır. Kimsesiz Nezahat'a hastanede sahip çıkılmaz, ölür. Anlayışlı bir hâkim Kamer'i salar. Karısının öldüğünü gören Kamer, yollarını kestiği için kendisini şikâyet eden Şekip Bey'i vurur.

Mekân birkaç hikâyede yine kasaba (*Cabadan*, *Kapıları Açmak*, *Gönül İşi*), birkaç hikâyede büyükşehirdir (*Duruşma*, *Eşik*, *Sel Gider*). *Gönül İşi*'nde *Ortadaki Adam*'dan farklı olarak köy, mezra daha belirgindir (*Kanoluk*, *Oy Dağlar*, *Kupa Maçı*, *Suç*). Kasaba çevresinin yine Erzurum, Erzincan, Tunceli yöresi; köy ve mezra çevresinin Erzincan, Tunceli yöresi olduğu söylenebilir. *Ortadaki Adam*'da görülen; arayış, boşluk içinde olan, bir şeyler yapmak isteyen, yapamayan insan tipi *Gönül İşi*'nde yoktur. Haksızlık, çaresizlik karşısında harekete geçen tip ise daha belirginleşmiştir (*Kanoluk*, *Suç*).

Biçim olarak ilk kitapta birkaç hikâyede görülen, okurun anlatılanları bir olay etrafında derleyip toparlayamadığı anlatım tarzı bu kitapta yer almaz. Kitabın en önemli özelliği ise yazarın aynı yıllarda yeni bir tarzda yazmaya başlayacağı, yıllar sonra 2000'lerde daha farklı bir tarzda devam edeceği "uzun hikâye"nin ilk örneğinin *Oy Dağlar* ile verilmiş olmasıdır. Kitaptaki yirmi yedi sayfalık bu uzun hikâye dışında, *Kanoluk* (16 sayfa), *Kapıları Açmak* (Mescit Çıkmazı, 14 sayfa); hatta *Kupa Maçı* (10 sayfa) hikâyeleri ilk kitaptakilere göre daha uzun, birkaç olay halkası etrafında gelişen; daha uzun olay zamanına yayılan hikâyelerdir. Yazarın olgunluk dönemi hikâyelerinde görülecek olan, hikâyede farklı anlatıcılar kullanma, birden fazla olay çizgisini beraber devam ettirme örnekleri bu kitapta görülür (*Oy Dağlar*, *Kanoluk*, *Kupa Maçı*).

Kutlu bu kitabında bir taraftan uzun hikâyeye giden, gidebilecek hikâye örneklerini verirken *Duruşma* ve *Eşik*'te ise *Yokuşan Akan Sular* ve sonrası yeni tarzdaki hikâyelerde görülecek olan; kısa zaman dilimi ve sınırlı bir mekân üzerinde insan psikolojisi, tipleri üzerine inşa edilen hikâyeleri hatırlatmaktadır. *Oy Dağlar*, *Kanoluk*'taki tabiata dair dikkatler, bunların dile getirilişi, sonraki yıllarda pek çok örneği görülecek ve çok daha olgunlaşacak; yalın, ahenkli, şiirsel anlatımın örnekleridir:

"Poyraz yeli Munzur dağlarının doruklarından bir uzun hava gibi gelir. Kayalardan, kozalaklardan, dağ çiçeklerinden, üveyiklerden nağmeler toplar. İner Munzur'un üstüne, kamışlara konar. Ney gibi inler. Suyun sonsuzluğa uzanan ilahisine eşlik eder." "Meşelerin yaprakları kan-kızıla çalar, palamutlar dolu gibi yağar yarlardan, yarpuzlar kurur. Toy kuşları turnaların peşine takılır. Boz, perçemli çayır kuşlarının sesi ansızın kesilir. Munzur'un suyu titreye titreye çekilir. Deli poyraz azgınlaşır. Güz gelir." (Kutlu, 1974, s. 56, 63).

4. İlk Kitaplara Girmeyen Hikâyeler

Mustafa Kutlu'nun ilk hikâyesi *O*, Mayıs 1968'de, *Sır* kitabına giren son hikâye (*Cüz Güülü*) ise Eylül 1990'da yayımlanır. Bu tarihler arasında Kutlu'nun dergilerde yayımlanıp kitaplarına girmeyen 19 hikâyesi olduğu, bu hikâyelerin hangi tarihlerde yayımlandıkları yukarıda anlatılmıştı. Kutlu'nun tekrar yayımlamadığı ilk hikâye kitapları *Ortadaki Adam* ve *Gönül İşi*'ne meraklıları bir şekilde ulaşmakta, bu hikâyeler hakkında fikir sahibi olmaktadır. Ancak yazarın ilk kitaplarına da girmeyip dergi sayfalarında kalmış hikâyeleri pek bilinmez. İlgililerine bir fikir vermesi açısından bu hikâyelerinin özetlerini vermek istiyoruz:

Vazife Üstüne: Mehmet Ali Adıgüzel, Tıbbiyeyi yeni bitirmiştir. Anadolu'dan (Çıragedik nahiyesi, Dereyurdu köyünden) İstanbul'a gelmiş bir köylü çocuğudur. Okulunu bitirip memleketine dönme idealizmiyle İstanbul'a gelmiştir. Okul biter. İstanbul'da konfor, refah, Serap... ile mutlu bir gelecek vardır. Anadolu'da ise, yoksulluk, farklı zorluklar, idealizm.

Ölmek Mi Yaşamak Mı?: Ofis türü bir iş yerinde çalışan genç; patronu ve kız arkadaşı gençten memnun. Ancak o, gönlünce çalışmak, resim yapmak istemektedir. Senelerdir, “yarın buna bir çare bulmalıyım” düşüncesi içindedir. “Yaşamalıyım; ben olmalı, resim yapmalı yahut ölmeliyim” diye aklından geçirir. Sokakta bir trafik kazasına şahit olur. Ayağı kopan adam ayakta durmak istemektedir.

Mayısın Getirip Götürdükleri: Güzel bir bahar sabahı erken saatlerde evden çıkan adam. Tabiat güzeldir, şehirde/hayatta ise zamlar, çöpler, radyoda ise dertli türküler vardır. Amele meydanında iş bekleyen insanlar. Okul saatine kadar su satan çocuk. Çocuğun iş bekleyen babası. “Arkadaşlara uğrasam, çocuğun babasına iş sorsam” fikri. Mayıstan uzaklaşmak, kendini kandırmak, bir tiyatro seyretmek, eve kapanıp okumak/yazmak düşüncesi.

Siyah Beyaz: Ataköy, plaj, varlıklı bir adam, eşi ve kızları. Adam üzerinden konuşan anlatıcı. Plajda kâğıt toplayan bir başka adam. Köylüleri, çalışanları (tırpan sallayan erkekler, orağa gelmeyen arpayı yolan kadınlar, kanayan eller...) hatırlama. Anlatıcı: (plajdaki adam üzerinden) sizin tükettiklerinizde o ellerin kanı var. Bir gün hesap sorarlarsa?

Dar Geçitte Değişim: Erkek/baba: Nahiyyede geçinip gidiyorduk, karnımız doyuyordu... Kadın/anne: Nahiyyenin geleceği yok, çocuklar İstanbul'da iş gücü sahibi olurlar dedim. Genç kız: Şehre alışmış, sevdiği delikanlıyla evlenip semt değiştirmek istiyor. Delikanlı: Tamirci, zamanla işi öğrenir. Yaramaz işler içinde. Almanya'ya gitmek istiyor. Anlatıcı: “Evin beşinci üyesi İsmail okulda olduğundan kendisiyle konuşamadık.”

Eylül'ün Öbür Yüzü: Hikâye karakteri oduncuları gezer, yağmurlar dertlerle gelir. Okul okul masrafları yüksektir. Köylü şeker, gaz alabilecek mi? Anadolu insanı bu mevsimde kışa hazırlanır. Odun pahalı. Odundan kazanan komisyoncular, istasyonda kömür artığı toplayan çocuklar. Belediyenin dağıttığı kömür için sırada bekleyen insanlar, sıra dinlemeyen imtiyazlılar. Buna içerleyen halk. İnsanlar kışa nasıl hazırlanacak? İşleri iyi olan sendika temsilcileri. Eylül, düzeni iyi olanlar için güzeldir. Ya diğer insanlar?

İş: Kasaba. Çiftçinin mahsulünü ucuzca alıp satan komisyoncular. Halkı ikna ederek kooperatif kuran genç adam. Genç adam, İstanbul'dan beş yıl önce Anadolu'ya gelmiştir, halkla kaynaşacaktır. Elmalar bir kamyonla (Şoför Resul ve BMC'si) İstanbul'a getirilir. Genç adam Harem İskelesi'nde Anadolu'yu, İstanbul'u düşünür. Fotoğraf çeken, haber yapan Zerrin'le karşılaşma, sohbet. (Geçen yaz kasabaya gelen Zerrin, Kaymakam'ın baldızıdır, gazetecilik öğrencisidir.) Genç adam, Zerrin'e kooperatiften bahseder. Zerrin, bahriyeli gençten ayrılmıştır. Elmalar satılır. Zerrin, genç adamın bir şeyler demesini bekler. İkisi de hüzünlenir, gözleri yaşarır. Genç adam, kasabaya dönüş yolunda mutludur.

Bayram Gelmiş Neyime: Eski bayramlar, bayram yerlerinde çocuklar. Artan fiyatlar, geçim zor, hayat mücadelesindeki arabacı Cafer. Mağazalar, vitrinler dolu. Karaborsacılar. Yerli sanayi fantezisi, din tüccarları. Sıkıntıya dönüşmüş bayramlar.

Muska: Köy, Şaban Dayı hasta. Pek şehre inmez. Karısı şehre doktora gitmesi için ikna eder. Doktora gider. Doktor muayeneden sonra bir kâğıt yazar, “Bunları iç” der. Şaban Dayı kâğıdı parçalar, suya

atar, içer. Kendini çok iyi hisseder. Doktora teşekkür eder. Doktor, olanlara tanık olan genç meslektaşına, “Olur böyle şeyler, şaşmayın” der.

Topal Semo Dedik Durduk: Kasaba, Berber Selahattin'in on yedinci sokaktaki dükkânı. Şoför Recep Baba, Gülüm İsmail'i konuşturur. İsmail, Laz Komiser ile yaşadığı bir olayı anlatır. Şehirlerde bombalar patlamakta, fabrikalar işgal edilmekte, yurtlar boşaltılmaktadır... Dükkâna topal bir adam girer. Selahattin, “geçmiş olsun Semo” der. Semo, “Ağa köyü sattı” der. Gözleri bir tuhaftır. Semo, altmış gün hastanede yatmıştır. Parası olmadığı için röntgen çekemez. Köyün satıldığını öğrenir. Semo'nun köyü, köyden Elazığ'a taşınan Hüseyin Ağa ve kardeşi Sırrı Bey'in hikâyesi hatırlanır:

Sırrı Bey ve karısı Senem Hatun iyi insanlar. Sırrı Bey ölünce Hüseyin Ağa, Senem Hatun'u nikâhlar. Hüseyin Ağa yaramaz bir adamdır. Senem Hatun'un malını üzerine geçirmek ister. Senem Hatun itiraz eder. Hüseyin Ağa'nın oğlu Dursun, Senem Hatun'u öldürür, hapse düşer. Hüseyin Ağa köyü satar. Semo ile birlikte yirmi dört hane, köydeki yarıcılarının yanında sığıntıdır. Satılan köye, Keban Barajı inşaatı nedeniyle başka köylüler yerleştirilecektir. Semo'nun gözlerindeki ifade, seçim nutku atanlara, memlekete yabancıdır. Semo'nun hikâyesine şahit olan anlatıcının düşünceleri: “Birgün yüzümüze tükürülecek, sigaya çekileceğiz. Büyümüş gözler (Semo'nun gözleri) hakkını isteyecek. Birgün Ankara'ya gidip, gökdelenin tepesinden bağıracağız: Ey millet işitin, Allah var, Allaaaaaah...”

Erzincan'da Bir Kuş Var: “Bir şehrin hikâyesidir bu, ki ol şehir Devlet-i Cumhuriyetimiz içredir” ifadeleriyle başlar. Erzincan ve çevresi betimlenir. Huzurlu, bereketli bir coğrafya. (Alt hikâye: Kemah beyleri; Abdülhamit zamanında yaşayan, fakir fakara babası Kemah beylerinden biri. Abdülhamit'in beye ve yeğenine paşalık vermesi. Yeğen Said Paşa'nın hikâyesi; hırsız). Zelzele sonrası yıkılan, yeniden kurulan, ticareti, insan ilişkileri değişen Erzincan. Demirkırat/Demokrat Parti devrinde gözleri açılan, paranın değerini daha da anlayan Erzincan. Beylerinin yerini alan komisyoncular. (Beylerin, zelzelenin, demirkırat sonrasının anlatımında aralarda öten kuş. Son: Artık kuş var ama kanadında gümüş yok.)

Sacayak: İstanbul, Beyoğlu, gece. Eğlence mekânında insanlar. Mekânda çalışan, iki çocuk babası Işıkcı Kenan. Buradan kurtulup küçük bir elektrikçi dükkânı açma hayali. Mekânda, masada zincire vurulmuş çıplak kadın (Avrupalı, Mari Lander), onu seyreden kalabalık. Kadının iç dünyası, biriktirdiği parayla seyahat, tabiat hayali. Mekândaki farklı tipler; zenginler, Anadolu'dan tüccarlar... Kenan'ın kararı: Bir daha buraya uğramayacak, kendi dükkânını açacak.

Anlamıyorsun, Anlamıyorsunuz: İstanbul'da, Yüksek İslam Enstitüsü öğrencisi Yusuf, yeni tanıştığı hemşerisi Ayşin'le buluşacak. Ayşin'le nasıl, neler konuşacağını; onu sıcak yaz gününde nereye götürebileceğini, cebindeki sınırlı harçlığını... düşünür. Ayşin, Yusuf'un yanına yine hemşerileri Cengiz'le gelir. Ayşin, Cengiz'le denize gidecektir.

Zafer: Behlül İstanbul'da kütüphane memuru, 25 yaşında. Sporcu. Kütüphaneye gelen delikanlılara, kızlar için aşk mektupları yazan Behlül; kütüphaneye gelen, ilgi duyduğu bir kızla konuşamaz. Birgün bıyıklarını keser. Kütüphaneye gelen genç kız kalem istemek için, Behlül'ün yanına gelir, “Bıyıklarınızı mı kestiniz?” der. Konuşma başlar.

İzimizi Sürenlere: Şehre yakın bir inşaatta çalışan Ebubekir. Şantiyeye yakın bir tepede kayadan sızan su. Sabah namazı. Su etrafında bir mahalle kurma hayali. Ebubekir öncülüğünde köyden getirilen insanlar, tepenin eteklerinde inşa edilen gecekondular, oraya çıkan Şenbağ Mahallesi. Mahalleye yakın bir taş ocağı açan Canbulat Bey, onun şantiyesinde memnuniyetle çalışan Ebubekir ve mahalleli. Büyüyen mahalle, yeni iş imkânları. Geçen zaman. Ebubekir, taş ocağının evlere dayandığını fark eder. Bir tarafta iş, bir tarafta evler. Canbulat Bey evleri taşımalarını ister. Şenbağ'ın tadı tuzu kalmaz. Mahalleli açtığı davaları kaybeder. Ebubekir, hemşerilerini köyden getirdiği için sorumluluk duyar. Tekrar köye dönme düşüncesi. Bir gece Canbulat Bey'in taş ocağında patlama, yangın, heyelan... (Ebubekir ve oğulları iyi dinamitçidir.)

Mor: Eski mebus, fabrikatör Recai Bey, kumsalda koltuğuna uzanmıştır, elinde bir kitap vardır. *Recai Bey'in Okuduğu kitabın tek sayfası:* Kadın, adama; “sen aşağılıksın” diyor. Adam, sen dahil istediğim her şeye sahip olurum. *Recai Bey'in karısı:* Tekneyle, Recai Bey'in fabrikalarından birinin müdürü Süha ile geziyor. Tekne kıyıya yaklaşırken Recai Bey'in gördüğü *rüya:* Parlamentoda konuşur. Mor bir ışığı içindeki karısı, kulağına; “sen küçük adamsın” der. Recai Bey'in *intiharı:* Recai Bey, tekneye

(karısı ve Süha'ya) el sallıyor. Ne yaptıklarını biliyor. Hayatını, kazandıklarını düşünür. Denize doğru yürüyor.

Anlaşılmayan: Sabah erken, yağmur, rüzgâr. Namaz vakti mescitte yaşlı bir adam. Kapı tıkırtıları duyduğunu zanneder. Gelen giden yok. Daha önce gelen akranları artık rahmetli. Kapı vurulur, silahlı ve yaralı bir delikanlı yere yığılır. İhtiyar, delikanlıyı mescidin bitişiğindeki tek odalı evine taşır. Genç adalet arıyor, karşı tarafla çatışıyorlar. İhtiyar, biz de Yemen'de, Seddülbahir'de dövüştük, ama işin sonu? Hangi hak için kavga edilmektedir?

Beyhude Ömrüm: Köy; Ortayokuş'a, Kuruçay'a, araziye bakan yaşlı adam/Üzeyir Ağa. Yanında oğlu. Üzeyir Ağa, köyde yaşadıklarını aklından geçirir. Islakkaya'dan su çıkarmış, yanındaki yaban araziye işlemiş, buraya çeşitli meyveler dikmiş, köyün en güzel bağını yeşertmiştir. Ancak zaman geçer, köyden büyük şehirlere göç başlar. Üzeyir Ağa'nın çocukları da bu göçe katılır. Meyve bahçesinin yüzüne bakan kalmaz. Köyde kalanlar azalır. Şehirde yeni bir hayat kuran, para kazanmanın yollarını öğrenen Üzeyir Ağa'nın çocukları babalarını da şehre götürmek isterler.

Müteessir Menekşeler: Sabah, şehir, yağmurun yıkadığı sokaklar, açılan kepenkler. Hareketlilik: Kırtasiye, işkembeci, bakliyat çuvallarını taşıyan Hacı Süleyman, galericinin Mercedes arabası, işporta arabaları, Şekerci Lütfi, banka müdürü vd... (Aralara yerleştirilmiş diyaloglar: "Gelmiş mi? Kuru yemişçi tarafına bakarlar. Mağaza; alışveriş diyalogları...) Mağazaya gelen gazete, gazetede kuru yemişçide çalışan gencin fotoğrafı. Genç vurulmuş. Mağazada çalışan genç kız ağlar, belli etmek istemez. Daha tanışmamıştır, ama sevmiştir: Ağlamam, başımı örter giderim, hiçbir yana bakmam. Dışarıda telaş.

Aynı yıllarda yazılan ve ilk iki hikâye kitabına giren hikâyelerde olduğu gibi kitaplara girmeyen bu hikâyelerde de yazılma zamanının ve üç beş sene öncesinin havası, güncel konuları hikâyelerde görülür: Köylerden kasabalara ve büyükşehirlere göç, gecekondulaşma, Demokrat Parti'nin gelmesi ve yeni zenginler, işçi olarak Almanya'ya gitme hayalleri, gençlerin birbirleriyle çatışmaları, işçi hareketleri... Dört hikâyede olaylar (*Muska, Topal Semo..., Erzincan'da Bir Kuş Var, Beyhude Ömrüm*) taşrada geçer. Diğerleri şehirdeki insanı anlatır.

Tabiatın ve yaşamanın güzelliği, özellikle şehir hayatındaki telaş, ekmek kavgası, yoksulluk; buna karşın zenginler, zenginleşme yoluna girenler, emekçilerin verilmeyen hakları, olumsuzluklar için bir şeyler yapma düşüncesi... hikâyelerde görülen ortak konulardır. Anadolu insanının hayatını iyileştirmek için harekete geçme düşüncesi (*Topal Semo Dedik Durduk, Vazife Üstüne*) ve harekete geçip bir şeyler yapma (*İş*) görülür. Bazı hikâyeler diğerleriyle irtibatlıdır. *İş* hikâyesi *Ortadaki Adam* ve *Ardından* hikâyelerinin devamı sayılabilir. Bu üç hikâye, sonraki yıllarda yazılacak; birbirini tamamlayan hikâye yapısını andırır. Hüzün, dile getirilmemiş aşk da bu hikâyelerde kendini gösterir (*İş, Müteessir Menekşeler*). *Ortadaki Adam*'da gördüğümüz hayatın koşuşturması içinde kendine dönme, arzu ettiği işlerle/sanatla (resim, yazma...) uğraşma konusu kitaplara girmeyen bazı hikâyelerde de (*Ölmek Mi Yaşamak Mı?, Eylül'ün Öbür Yüzü*) vardır.

Sonuç

Mustafa Kutlu, hikâyeciliğinin ilk yılları için şunları söyler: "Ben kendi hikâyemi geç buldum. Yazmaya başladıktan on yıl sonra. Bu sebeple ilk iki kitabımı tekrar basmıyorum. Onları edebiyat tarihinin karanlık dehlizlerine terk ettim" (Andaç, 2002, s. 73). Bu yazının amacı, Mustafa Kutlu'nun hikâyeciliğinin ilk on yılını daha aydınlık hale getirmektir. Mustafa Kutlu ve dönemin edebiyat/hikâye tarihi hakkında yapılacak çalışmalar için önemli sayılabilecek tespitler yapılmıştır.

Yazarın hikâyelerinin hangi dergilerde, hangi sıklıkta yayımlandığı ortaya çıkarılmıştır. Kutlu hikâyelerini çoğunlukla *Hareket*'te yayımlar. *Adımlar, Düşünce, Yönelişler, Türk Edebiyatı* hikâye yayımladığı diğer dergilerdir. Mustafa Kutlu'nun hikâye dışındaki yazılarında farklı isimler kullandığı bilinir. Yusuf Mert adıyla da hikâye yazdığı tespit edilmiştir. İlk hikâyesinin çıktığı (Mayıs) 1968 ve sonrası iki yıl, yazarın en çok hikâye yazdığı zaman dilimidir. Bu yıllarda yirmili yaşlarının başındadır. İlk kitabı *Ortadaki Adam*'a yayımladığı hikâyelerinin tamamına yakını alır. İki hikâyeyi almaz. İkinci kitabı *Gönül İşi*'ne almadığı hikâye sayısı (11 hikâye) daha fazladır. Bu, ilk kitabından sonra genç yazarın kitaplara hikâye almakta seçici davrandığını; kimi hikâyelerini kitaba alacak kadar

beğenmediğini gösterir. Kitaplaşan hikâyeler de (ilk iki kitap) sonraki yıllarda yeniden yayımlanmayacaktır.

Mustafa Kutlu, *Yokuşa Akan Sular* ve sonraki kitaplarında kendi hikâyesini bulduğu söyler. Kutlu'nun, *Yokuşa Akan Sular*'a girecek hikâyeleriyle aynı zaman diliminde yayımlanıp da kitaplarına almadığı hikâyeleri de vardır. Bu zaman diliminde (kabaca 1974-1979) yazar, hem beğendiği ve kitaplarına aldığı hem de beğenmeyip kitaplarına almayacağı hikâyeler yayımlamaya devam eder. *Yoksulluk İçimizde*'nin ilk hikâyesi (Akasyalar Açar Mı?, Mayıs 1979) Kutlu'nun hikâyesinde kendisinin de söylediği gibi bir dönüm noktasıdır. Bu hikâye ve sonrası yayımlanan hikâyeler (biri dışında) kitaplara girecektir. Aynı kitapta yer alacak hikâyeler bir iki yıl gibi daha kısa zaman dilimlerinde yayımlanacaktır.

Mustafa Kutlu'nun kitaplarına giren ve girmeyen ilk dönem hikâyelerinde kimi mekânlar, kişiler farklı hikâyelerde tekrar ortaya çıkarlar. Kambur Hafız, Arabacı Cafer, Makasçı Selim, Hafız Yaşar, orman kolcusu Hüsnü, Berber Tefik, Berber Selahattin, Şoför Resul, Cihan Otel kahvesi, istasyon, 17. Sokak, vb. Kişilerin genellikle lakapları vardır. Hikâyelerin yazıldığı dönemin Erzincan'ındaki belli mekânlar, yöre coğrafyasından yerler (dağlar, tepeler, ırmaklar, köyler...) kendi adlarıyla hikâyelere girerler. Cem Şems Tümer, yazarın hikâyelerine giren söz konusu isimleri çıkarmıştır (Tümer, 2024). Hikâyelerdeki yoksulluk, göç, mal hırsı, adalet arayışı, yardımlaşma, gönül işi/aşk gibi konular yazarın sonraki hikâyelerinde de görülecektir.

İlk hikâyelerinden bazılarıyla sonraki hikâyeleri arasında daha yakından ilişkiler kurulabilir. Sanki yazar yıllarca içinde gezdirdiği kimi kişileri, konuları yıllar sonra yeniden yazacaktır: *Gönül İşi*'ndeki *Kapıları Açmak* ismi, yaklaşık otuz beş yıl sonra Eylül 2007'de yayımlanacak olan uzun hikâye kitabına da verilir. İlk *Kapıları Açmak*'ta müezzin Selman ile Zübeyde'nin aşkı daha kısa anlatılırken uzun hikâye *Kapıları Açmak*'ta Cihan ile Zehra'nın aşkları etrafında daha geniş konular, kişiler yer alır. İlk hikâyelerde ismen görülen Kambur Hafız, sonraki kısa hikâyelerden birinde (yine) bir müezzinin aşk hikâyesiyle; çok konuşulacak bir hikâyede (*Kambur Hafız ve Minare*, Kasım 1997) okurun karşısına çıkar. *Kupa Maçı*'nda (Temmuz 1972) anlatıcının ana hikâyenin aralarında çocukluğuna dair anlattığı ara/alt hikâye 2000'de çıkacak olan *Uzun Hikâye*'yi, *Arka Kapak Yazıları*'ndaki kimi hikâyeleri; özellikle 5402'yi hatırlatır. *Tapu Müdürü Fahrettin Bey...*'deki mekân (Cihan Otel ve Kiraathanesi) ve kişiler yine *Uzun Hikâye*'yi ve *İyiler Ölmez*'i düşündürür. Elbette kısa *Beyhude Ömrüm* (Mart 1979) yazarın uzun hikâyelerinin klasikleri arasına girecek olan *Beyhude Ömrüm*'ü (Eylül 2001) akla getirir.⁷

Kaynakça

- Andaç, F. (2002). Mustafa Kutlu ile dünden bugüne. *Adam Öykü*, (40), 68-80.
- Erverdi, E. (2022). *Sabahı beklemeden*. (1. Baskı). Dergâh Yayınları.
- Gemici, M. (2019). Yerlilik, umut ve kendini yeniden inşa etmenin imkanları üzerine Mustafa Kutlu ile tecrübeler. S. Akdeniz ve T. Avcı (Ed.). *Hikâyemizin türküsü: Mustafa Kutlu*. (1. Baskı, s. 111-119) içinde. Sakarya Büyükşehir Belediyesi.
- Kutlu, M. (1970). *Ortadaki adam*. Hareket Yayınları.
- Kutlu, M. (1974). *Gönül işi*. (1. Baskı). Hareket Yayınları.
- Kutlu, M. (2021). İlk göz ağrım. *Dergâh*, (371), 1,19.
- Kutlu, M. (2022). *Mustafa Kutlu yetmiş beş yaşında üç konuşma iki albüm*. (E.G. Aksoy, Haz.). (1.Baskı). Dergâh Yayınları.

⁷ Mustafa Kutlu, *Hareket*'te kısa hikâye olarak yayımladığı *Beyhude Ömrüm*'ü yeniden yazması hakkında şu bilgiyi verir: “Beyhude Ömrüm’ü üç-beş sayfalık bir öykü olarak seksenlerde yazmış ve Hareket’te yayımlamıştım. Sonra bende bir roman yazma hevesi uyandı, bu hikâyeyi roman olarak yazdım. Maddi olarak zarurete düştüğüm bir sırada bir gazetede tefrika olarak yayımlandı. Sonra baktım ki çok kötü olmuş. İyi ki kitap olarak çıkmamış. Aradan yıllar geçti. Ben bu hikâyedeki temayı çok seviyordum, bunu bir gün mutlaka yazacağım diyordum. Sonra dedim ki, ‘Yahu ölüm var, kalım var şunu yazayım.’ Onu da Uzun Hikâye gibi hiçbir yerine takılmaksızın bitirdim” (Andaç, 2002, s. 77).

- Önal, S. (2025). *Yaşayan klasiğimiz Mustafa Kutlu*. (1. Baskı). Timaş Yayınları.
- Özcan, N. (2001). *Orhan Okay'ın Kutlu hakkındaki sorulara cevapları*. (K. Aykut ve N. Özcan Haz.). *Mustafa Kutlu Kitabı* (s. 33-39) içinde. Nehir Yayınları.
- Şahin, S. (2017). Mustafa Kutlu ile edebiyatta geleneğin icat edilmesi üzerine, *Günün ve Güncelin Edebiyatı /Açık Radyo*, 11 Mart, (<http://acikradyo.com.tr/etiket/mustafa-kutlu>).
- Şahin, S. (2017a). Mustafa Kutlu ile uzun hikâye ve halk edebiyatının çağdaş edebiyata etkisi üzerine". *Günün ve Güncelin Edebiyatı /Açık Radyo*, 18 Mart, (<http://acikradyo.com.tr/etiket/mustafa-kutlu>).
- Toprak, S. (2017). *Yönelişler dergisinin sistematik indeksi ve incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırklareli Üniversitesi.
- Tümer, C. Ş. (2024). *Kutlu'da taşra, yahut silası olarak Erzincan*. (H.İ. Özdemir, Haz.). *İçimizden geçen ırmak Mustafa Kutlu ile Erzincan* (s. 179-196) içinde. Dergâh Yayınları.
- Yıldız, A. D. (2019). *Mustafa Kutlu hikâyeciliği hikmet ve âhenk*. (1. Bskı). Dergâh Yayınları.
- Zengin, H. S. (2017). *Mustafa Kutlu edebiyatta 50. yıl 2018 ajandası*. (1. Baskı). Dergâh Yayınları.

Sorumlu Yazar: Prof. Dr. Alpay Doğan YILDIZ

Çıkar Çatışması ve Finansal Destek: Yazar(lar) çıkar çatışması olmadığını ve finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Etik Beyanı: Yayımlanan makalede araştırma ve yayın etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'nin editör ve yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.